

Руденко К.В.,
Державний торговельно-економічний університет
Науковий керівник: Шведова Г.Л.,
к.ю.н., доц., доцент кафедри
правового забезпечення безпеки бізнесу
Державний торговельно-економічний університет
м. Київ

КРИМІНАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ЗГВАЛТУВАННЯ

Згвалтування є одним із найбільш небезпечних злочинів проти статевої свободи та статевої недоторканності особи. Відповідно до статті 152 Кримінального кодексу України, згвалтування - це вчинення дій сексуального характеру, пов'язаних із вагінальним, анальним або оральним проникненням у тіло іншої особи з використанням геніталій або будь-якого іншого предмета, без добровільної згоди потерпілої особи[1]. До наслідків цього злочину відносяться наступні: шкідливий вплив на психіку потерпілої особи, спричинення тілесних ушкоджень, небажана вагітність, зараження венеричною та іншими, включаючи СНІД, хворобами, самогубство потерпілого, втрата інтересу до сексуальної активності, асоціювання власного збудження з почуттями сорому, провини та гніву, розповудження розпусти, зниження культурного рівня суспільства. Досвід насильства впливає не тільки на постраждалого, а і на пару. Партнери тих, хто вижив після згвалтування, також можуть перебувати у депресії, відчувати емоційний стрес та тривогу. У структурі української злочинності роль згвалтувань є невеликою. Водночас ступінь їх небезпечності є високим та кількість доволі значна.

Якщо порівнювати з попередньою редакцією Закону, то можна помітити, що у новій редакції законодавець відмовився від наявності під час згвалтування таких складових, як застосування фізичного насильства, погрози його застосування або використання безпорадного стану потерпілої особи. Законодавець виключив все це та запровадив нову ключову та головну складову, а саме добровільну згоду потерпілої особи. На жаль, при цьому не зазначено, як саме ця добровільна згода мусить бути виражена – до або під час статевого акту. Хоч і примітка вищезгаданої статті зазначає, що „згода вважається добровільною, якщо вона є результатом вільного волевиявлення особи, з урахуванням супутніх обставин”, але ж точно не зазначено, як саме згода мусить бути виражена (письмово, усно, аудіо чи відео запис) та який саме перелік обставин може вважатися супутніми обставинами. Відповідно до цього, питання про те, чи було надано вільну згоду та перелік сукупних обставин її надання будуть визначатися лише під час судового розслідування цього злочину[1].

Проаналізувавши безліч статей сучасних юристів, які підіймали тему дивних змін та доповнень до КК України, я детально ознайомилась з невдалими конструкціями нової редакції ст.152 „Згвалтування” КК України. Наприклад, В. Маркін зазначив, що нова конструкція ч.1 ст.152 КК вказує на те, що потерпілим у межах цього складу злочину є особа, яка зазнала вагінального, анального або орального проникнення. Відразу виникає декілька питань. Що робити у разі

недобровільного природного статевого акту жінки щодо чоловіка, за якого проникнення „у тіло іншої особи” (чоловіка) не відбувається? Як бути в ситуаціях, коли проникнення відбувається у тіло суб'єкта злочину? Мабуть, у цих випадках скоєне не охоплюватиметься ні новою редакцією ст.152 КК України, ні новою редакцією ст.153 КК України (остання містить розмежувальну негативну ознаку – дії сексуального характеру повинні бути „не пов'язані з проникненням у тіло іншої особи”)[3].

Згідно з ч.1 ст.152 КК України відсутній поділ людей за статтю, та є лише „особа”. Отже, за зґвалтування може понести кримінальну відповідальність як чоловік, так і жінка. За статистикою, за 21 рік незалежності країни через статеве насилья пройшло 1,26-1,47 млн громадян. Як правило, третина зґвалтованих – молодше 16 років, кожна десята жертва – чоловічої статі[1].

Якщо більш детально розглянути положення ст.152 КК України, то можна дізнатися про різні види зґвалтування та ідентифікувати ознаки кожного з них та пізнати, яке саме покарання можна понести, здійснивши цей злочин[1].

Зґвалтування, вчинене повторно або особою, яка раніше вчинила будь-який із злочинів, передбачених статтями 153-155 цього Кодексу, або вчинення таких діянь щодо подружжя чи колишнього подружжя або іншої особи, з якою винний перебуває (перебував) у сімейних або близьких відносинах, або щодо особи у зв'язку з виконанням цією особою службового, професійного чи громадського обов'язку, або щодо жінки, яка завідомо для винного перебувала у стані вагітності – карається позбавленням волі на строк від п'яти до десяти років. Доволі часто вступ в інтимні стосунки проти власної волі дружини та чоловіка проявляється внаслідок наявності матеріальної залежності одного з подружжя. Найбільший відсоток потерпілих складають саме дружини. Адже в переважній більшості саме відсутність у них власного житла, яким би вони скористалися у разі побиття чоловіком або значна віддаленість проживання від батьків та інших родичів (або їх відсутність), відсутність джерел самостійного заробітку, а також повна матеріальна залежність від чоловіків змушують їх виконувати подружні обов'язки за бажанням чоловіка та відмовлятися від захисту власних порушених статевих свобод. Не оминула збільшена кара за скоєння цього злочину для винних осіб і дії сексуального характеру, що були спрямовані проти статевої свободи потерпілих осіб, підпорядкованих з ними службовими, професійними чи громадськими обов'язками. Окремо слід підкреслити, що доволі добре, те що до цієї спеціальної групи суб'єктів були додані жінки у стані вагітності як потерпілі особи. Адже зґвалтування жінки у стані вагітності може мати негативні наслідки як для її здоров'я, так і для здоров'я та життя її майбутньої дитини, тому запровадження обтяжуючої обставини є також обґрунтованим рішенням. Також варто звернути увагу й на те, що винна особа буде підлягати кримінальній відповідальності та покарана позбавленням волі на строк від п'яти до десяти років за зґвалтування потерпілої особи у стані вагітності лише в тому випадку, якщо їй було відомо, що потерпіла особа є вагітною[2].

Зґвалтування, вчинене групою осіб, або зґвалтування неповнолітньої особи – карається позбавленням волі від семи до дванадцяти років. Слід зазначити, що стать виконавця злочину має бути протилежна статі потерпілої особи. Співвиконавцем цього злочину, учасником групового зґвалтування може бути

особа однакової статі з потерпілим а також особа, яка фізіологічно неспроможна вчинити природний статевий акт. Не впливаючи на кваліфікацію, мотиви можуть бути різними. Наприклад, задоволення статевої пристрасті, бажання принизити потерпілу особу, помста, хуліганські спонування тощо. Не може обтяжувати кримінальну відповідальність за зґвалтування неповнолітній чи малолітній вік потерпілої особи, якщо буде доведено, що винний сумлінно помилявся щодо її фактичного віку[1].

Статтю 152 КК України було доповнено новою четвертою частиною, за якою відтепер дії, передбачені частиною першою цієї статті, вчинені щодо особи, яка не досягла чотирнадцяти років, незалежно від її добровільної згоди – караються позбавленням волі на строк від восьми до п'ятнадцяти років. Завдяки тому, що законодавець запровадив цю обтяжуючу обставину, цим самим він забезпечив охорону та недоторканність статевої свободи особі, яка не досягла чотирнадцяти років, незалежно від її статі. Також, законодавець, вводячи таке табу на статево свободу дитини навіть з урахуванням її добровільної згоди, обґрунтовує своє рішення тим, що особа, яка не досягла чотирнадцяти років, через свій малий вік не може адекватно сприйняти події та усвідомлювати наслідки від прийнятого рішення[1].

Окрему увагу слід приділити такому виду статевого насилля як зґвалтування під час війни. Під час збройних конфліктів та війн спостерігається велика кількість зґвалтувань. Окрім сексуального насильства, вчиненого як метод отримання сексуального задоволення чи домінування з боку насильника, у багатьох випадках заохочується зґвалтування з метою зниження морального духу місцевого населення таким чином, що полегшує конфлікт і підриває опір з боку атакованої сторони. Після повномасштабного вторгнення Російської Федерації на територію України, кількість злочинів проти статевої свободи та статевої недоторканості суттєво збільшилась. Під час війни ці злочини вчиняються солдатами Російської Федерації і відрізняються особливою цинічністю та зухвалістю. Зґвалтування **в окупованих територіях мали масовий характер**, їх вчиняла не одна людина. Жертви зґвалтування росіянами розповідали, що гвалтівники здебільшого були п'яні або під дією наркотичних речовин. Окрім зґвалтувань, жертв піддавали фізичному насильству[4]. Сексуальне насильство під час війни - це один з інструментів, яким намагаються показати силу та принизити. Свого часу уповноважена Верховної ради з прав людини Людмила Денісова на інтерв'ю „Суспільному” розповіла, що на тимчасово окупованих територіях російські військові зґвалтували щонайменше 400 дітей та дорослих. Така кількість звернень надійшла від громадян до Офісу омбудсмена[5].

Список використаних джерел:

- 1.Кримінальний кодекс України URL:
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>
2. Нова редакція ст.152 КК України: спростовуємо популярні міфи.
URL: <https://el-research.center/2019/01/31/нова-редакція-ст-152-кк-україни-спростов/amp/>

3. Коржанський М.Й. Науковий коментар Кримінального кодексу України.- К.:Атіка,Академія,Ельган.-2001.-380с.

4. Зґвалтування під час війни.
URL:<https://life.pravda.com.ua/society/2022/04/28/248437/>

5.Інтерв'ю уповноваженої Верховної ради України з прав людини Людмили Денісової.

URL:<https://www.slovoidilo.ua/2022/04/27/novyna/suspilstvo/tymchasovo-okupovanyx-terytoriyax-zafiksovano-shhonajmenshe-400-vypadkiv-zgvaltuvan-ombudsmen>